

Akademiler Tarihi (Türkiye Bilimler Akademisi Yayımlarından Alınmıştır)*

Akademi sözcüğü ilk kez İ.Ö. 387’de *Platon*’un Atina’da kurduğu felsefe okulu için kullanılmıştır. Ancak, günümüzün bilim akademilerinin sahip olduğu bilim anlayışı göz önüne alındığında, akademilerin tarihini, 1662’de, İngiltere’de kurulan *Royal Society* ve 1666’da Fransa’da kurulan *Academie des Sciences* ile başlatmak daha doğru olur. Kilisenin denetimindeki skolastik düşünceye karşı, XVIII. yüzyılda gelişen aydınlanma ve yaşanan bilimsel devrimin kurumsallaşması bu akademilerle olmuştur.

Ortaçağ Avrupası’nda, büyük ölçüde kilisenin etkisinde olan üniversiteler, skolastik düşüncenin kaleleriydi. Bu kurumlarda deneye dayanan yeni bilim anlayışının gelişmesine yer yoktu. Bundan ilk kopuş, Rönesans döneminde İtalya’da sanat akademileri modelinde kurulan yeni hümanist kurumlarda başladı. Bu kurumlarda, sanat, felsefe, hümanistik bilgiler farklılaşmamış biçimde yer alıyor, yeni bilimsel gelişmelere açık bir ortam yaratıyordu. Bunların ilklerinden birisi *Cosimo Medici*’nin 1442’de Floransa’da kurduğu *Accademia Platonica* oldu. Müzisyen baba *Galilei* ve matematikçi oğul *Galilei* bu tür bir sanat akademisi olan *Camerata Florentina*’da yetiştiler. Akademi adını taşıyan bu okullar yeni bilimsel gelişmelere olanak veriyor, ama kilisenin denetimindeki üniversitenin dönüşümünü sağlayacak bir otorite haline gelemiyorlardı.

İngiliz ve Fransız akademileri birer kraliyet fermanı ile kurulduğunda, krallıklar kilise karşısında, bir yandan yeni bilim çevrelerini korurken, öte yandan da bu bilimsel gelişmelerden güç almış oluyordu. Bu akademiler zaman içinde yeni bilim anlayışının normlarının, ahlakının geliştiği otoriteler haline geldiler. Kraliyet akademileri kısa sürede Avrupa’ya yayılmaya başladı. 1700’de Berlin, 1724’de St. Petersburg akademileri kuruldu. Akademiler çevresinde yeni bilimler gelişerek güçlenirken üniversitelerin kilise etkisinden

* Türkiye Bilimler Akademisi, Tanıtım Kitapçığı, Sayfa 5-12, 2001, Ankara.

kurtulması çok hızlı olmadı. Bu dönüşüm daha çok Fransız Devrimi'nden sonra gerçekleşti. Fransız Devrimi'ni gerçekleştiren otorite, laik eğitimin örgütlenmesini üniversitelerde değil yüksek okullarda gerçekleştirdi.

Üniversitenin bilimin gelişmesinde büyük atılım yapabilmesi, *Wilhelm von Humboldt*'un Berlin Üniversitesi'nde araştırma ve eğitimi bütünleştiren üniversite modelini geliştirmesinden sonra oldu. Bu modelin yol açtığı sosyalleşme süreci bilimsel üretimi hızlandırdı. Bu gelişmeler sonrasında akademiler ve üniversiteler artık birbirinin karşıtı değil, tamamlayıcısı kurumlar haline geldiler. Zaman içinde dünyada siyasal alanda yaşanan demokratikleşme sürecine paralel olarak, akademiler, bilimin geliştirilmesi, bilim ahlakının oluşturulması ve devlete danışmanlık yapılması işlevinin yanı sıra toplum sorunlarında bir kamusal platform yaratma işlevini de yüklenerek bugünkü yapılarını kazandılar.

İtalya'da ilk akademilerin kurulduğu yıllarda, Fatih Sultan Mehmet'in de imparatorluğunun yeni başkentini döneminin bilim ve kültür merkezine dönüştürmek isteği ile medreselerdeki eğitimi ve bilimsel çalışmaları geliştirmek için adımlar atmış olduğu görülür. Ancak bu yenilikçi atılımlar, Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonraki yıllarda sürerek yeni bilimsel gelişmelere kaynaklık edemedi. Medreselerdeki bilim anlayışı ve eğitimin niteliği ile Ortaçağ'ın kilise etkisindeki Avrupa üniversitelerinin bilim anlayışı ve eğitiminin niteliği arasında önemli farklar yoktu. Medrese de dıştan etkiler olmadan kendisini dönüştürme kapasitesine sahip değildi. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'na Avrupa'da yaşanan bilimsel devrimin girmesi medreseye karşın oldu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri alanda ve yönetim alanında yaşadığı başarısızlıkların ortaya çıkardığı reform gereksinmelerinin beraberinde getirdiği yüksek okullar, Avrupa'da yaşanan aydınlanmanın ve bilimsel devrimin Osmanlı İmparatorluğuna taşınmasının öncüsü oldular. Laik eğitim ve bilim anlayışı büyük ölçüde Fransız modelinin paralelinde, bu yüksek okullarda gelişti. Bilim alanının örgütlenmesi konusunda daha kapsamlı yaklaşımların ortaya çıkabilmesi, ancak XIX. yüzyılın ortalarında oldu. Bu konuda atılan ilk adım 1851 yılında kurulan *Encümen-i Daniş* oldu.

Bu kurumdan beklenen, *Darülfünun* (üniversite) kuruluncaya kadar burada okutulacak olan kitapların yazılmasını sağlamaktı. Bu kurumun çalışmaları oldukça sınırlı kaldı; on yıl içinde de ortadan kalktı. 1861’de kurulan *Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniyye, Encümen-i Daniş*’e göre daha özerk bir yapı ile öne çıktı. Doğa bilimleriyle uğraşan 38 üyesi olan ve *Mecmua-i Fünun* adı ile ilk doğa bilimleri dergisini yayınlayan bu kuruluş da varlığını uzun süre sürdüremeden 1866 yılında kapandı.

Darülfünun kurulması düşüncesinin, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu’nun gündeminde kalmasına ve değişik zamanlardaki girişimlere karşın, medreselerden kaynaklanan toplumsal dirençleri aşırp gerçekleşebilmesi ancak 1900 yılında mümkün oldu. II. Meşrutiyet, bir çok alanda olduğu gibi bilim alanında da yeni açılımlar getirdi. 1909 Yılında kurulan *Tarih-i Osmani Encümeni (TOE)*, tarih alanında bilimsel yayınları ve örgütlenmesi açısından akademi özelliği gösteren bir kuruluş oldu. 1915 Yılında yapılan *Darülfünun* reformu ise, I. Dünya Harbi sonrasında sürdürülememiş olsa da Osmanlı İmparatorluğu’nun *von Humboldt* üniversitesi anlayışı ile tanışmasını sağladı.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra bilim alanının örgütlenmesi konusunda atılan radikal adımlar 1930’lu yılların ilk yarısında gerçekleşmiştir. Bir yandan 1933 yılında yapılan Üniversite Reformu, Nazi Almanyası’ndan kaçan Alman profesörlerinin Türkiye’ye sığınmasıyla bir araya gelince *von Humboldt* anlayışında bir üniversitenin gelişmesine olanak verdi. Öte yandan, *TOE*, 1922 yılından sonra *Türk Tarih Encümeni*, 1931 yılından sonra ise, *Türk Tarih Tetkik Cemiyeti* adı altında varlığını sürdürerek, 1935 yılında *Türk Tarih Kurumu*’na dönüştü. *Türk Tarih Kurumu* ile 1932 yılında kurulan *Türk Dil Kurumu* kendi özel alanlarında bir akademi gibi çalışan kurumların ilk örneklerini oluşturdular.

Ülkemizde tüm bilim alanlarını kapsayan bir akademinin kurulması yönündeki düşünceler önemli ölçüde gecikmeyle, 1960’lı yıllarda başlayarak güncellik kazandı. Milli Birlik Komitesi 1960 yılında bu amaçla bir komisyon kurmakla birlikte, sonuç alınamadı. 1967 Yılında konuya ilişkin tartışmalar yeniden alevlendi, ancak TBMM’ne çeşitli gruplar tarafından hazırlanarak

getirilen tasarılar da bu konudaki düşünce ve beklenti farklılıklarından kaynaklanan görüş ayrılıkları nedeniyle bir sonuç getirmedi.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin kuruluşuna yönelik ilk somut adım, pek çok yönden ülkemiz açısından bir ilki oluşturan *Türk Bilim Politikası: 1983-2003* başlıklı belgenin hazırlanmasıyla atılmıştır. Bu belgenin öngördüğü bir kurum olarak yaşama geçen *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu* 1993 yılında yaptığı toplantıda *Türkiye Bilimler Akademisi*'nin kurulması yönünde karar aldı. Bu karar uyarınca hazırlanan 497 sayılı KHK'nın 2 Eylül 1993 günü 21686 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla *Türkiye Bilimler Akademisi* kuruldu.

2011 Yılında Doçentlik Sınavını Kazanan Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri

- Doç.Dr. Hasan Abdioğlu - Balıkesir Üniversitesi
Doç.Dr. Aylin Poroy Arsoy - Uludağ Üniversitesi
Doç.Dr. Hacı Ali Ata - Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. İclal Attila - Marmara Üniversitesi
Doç.Dr. Emine Şule Aydeniz - Yeditepe Üniversitesi
Doç.Dr. Çağnur Kaytmaz Balsarı -Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşe Banu Başar - Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Haluk Bengü - Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Civan - Gaziantep Üniversitesi
Doç.Dr. Metin Coşkun - Anadolu Üniversitesi
Doç.Dr. Burcu Utku Demirel - Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Melek Eker - Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Vedat Eker - Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Zeynep Hatunoğlu - Kahramanmaraş Üniversitesi
Doç. Dr. Tuğrul Kandemir - Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç.Dr. Murat Kiracı - Osman Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Nilgün Kutay - Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Zafer Sayar - TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Dr. Kudret Şevket Sayın - Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma Tektüfekçi - Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Hikmet Uluşan - Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Ali Uyar - Fatih Üniversitesi
Doç.Dr. Abdullah Yalama - Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Doç. Dr. S. Serap Yanık - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşe Yereli - Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Baki Yılmaz - Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Nazlı Kepçe Yönet - İstanbul Üniversitesi

Genç meslektaşlarımızı kutlar, başarılar dileriz.